

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Литвин Єлизавета Миколаївна

**ОСОБИСТІСНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В
УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: доктор педагогічних наук, доцент Гагарін Микола Іванович

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат педагогічних наук, доцент Терешко Інна Григорівна

Захист відбудеться 18 травня 2022 року о 9.00 год. на засіданні ЕК кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

1.1. Теоретичні передумови особистісної самореалізації студентської молоді

1.2. Сутність та структура особистісної самореалізації

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Стан процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти

2.2. Обґрунтування та перевірка ефективних шляхів удосконалення процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В нових умовах євроінтеграції вищої освіти вивчення особливостей особистісної самореалізації студентів визнано одним із пріоритетних напрямів. Актуальність дослідження проблеми самореалізації особистості зумовлена тим, що людині властива від природи потреба в самореалізації, але реалізувати її заважають різноманітні бар'єри. Потреба в самореалізації – одна з насущних потреб людини. Вона задовольняється в будь-якій діяльності, до того ж, не обов'язково лише в тій, де людина розвиває свої сутнісні сили, стає суб'єктом творчості. Суперечності між соціальними та індивідуальними властивостями психічної діяльності особистості, як індивідуальності, ставлять індивіда перед ситуацією вибору шляхів та засобів реалізації свого духовного та фізичного потенціалу. Саме допомога особистості в її самореалізації сприяє підготовці молодих людей до самостійного життя у складних і суперечливих умовах сьогодення, вибору соціально ціннісних орієнтирів у навчанні, роботі, спілкуванні, дозвіллі та життєтворчості.

Проблема самореалізації досліджувалась в зарубіжних працях у рамках «гуманістичної психології» з характерною для неї категорією «самоактуалізація» особистості. Учені зазначають, що людина від природи здатна до самореалізації, самовдосконалення. Сутність людини постійно рухає її в напрямі особистісного росту, творчості, якщо цьому не заважають зовнішні обставини. До такого напрямку значною мірою схиляються такі теоретики як А. Адлер, К. Гольдштейн, Д. Келлі, Г. Олпорт, В. Франкл, Е. Фромм, К. Юнг та ін.

У вітчизняній науці проблема самореалізації особистості розглядається як соціальний процес, а саме: у соціально-психологічному аспекті (О. Артемова, В. Гомонюк, О. Онаць та ін.); у соціально-культурологічному напрямі (Т. Алексеєнко, О. Зімовін, В. Фрицюк та ін.) та із філософсько-культурологічних позицій (Л. Барановська, В. Лозовой, Л. Сідак, В. Таран та ін.).

Різнманітні змістові аспекти особистісної самореалізації студентів

досліджували: Н. Авшенко, С. Гончаренко, Ю. Гришко, О. Киричук, О. Коберник, М. Коваль, І. Лебедик, М. Левківський, Н. Лосєва, І. Михайлюк, П. Торренс, К. Хеллер, Н. Юхименко та ін.

Особливо гостро проблема самореалізації постає перед педагогами, для яких здатність до саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації є показниками професіоналізму, майстерності, готовності до компетентного здійснення професійної діяльності на демократичних і гуманістичних засадах. В останні роки проблемі самореалізації особистості присвятили свої дослідження науковці, а саме філософи: В. Василькова, В. Обухів, Н. Петренко, В. Сальников, Ю. Солонін та ін.; психологи: О. Баришева, А. Большакова, Г. Вівчарик, Л. Карамушка, О. Кокун, С. Кудінов, С. Максименко, М. Садова та ін.; педагоги: М. Ватковська, В. Гомонюк, Ю. Гришко, І. Краснощок, Н. Лосєва, А. Уварова, В. Фрицюк та ін.

Проте, як засвідчує практика функціонування закладів вищої освіти, вирішення проблеми особистісної самореалізації студентської молоді зумовлюється: вимогами суспільства щодо створення умов для особистісної самореалізації студентів; потребою в особистісній самореалізації студентської молоді та невизначеністю педагогічних умов, що сприяють ефективності досліджуваного феномену; необхідністю цілеспрямованої роботи викладачів щодо особистісної самореалізації студентів і недостатньою розробленістю методичного забезпечення даного процесу.

Актуальність проблеми та недостатня її розробленість у наукових дослідженнях зумовили вибір теми: **«Особистісна самореалізація студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти».**

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці шляхів удосконалення процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти.

Завдання роботи.

1. З'ясувати сутність особистісної самореалізації як психолого-

педагогічної категорії.

2. Дослідити особливості особистісної самореалізації студентської молоді.

3. З'ясувати стан процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти.

4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи удосконалення процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес особистісної самореалізації студентської молоді у педагогічних закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети в роботі було використано такі загальнонаукові **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури; узагальнення, абстрагування, класифікація; *емпіричні* – спостереження, анкетування, опитування, тестування, експертне оцінювання, самооцінювання, педагогічний експеримент.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що проаналізовано сутність та особливості особистісної самореалізації студентської молоді; з'ясовано стан процесу особистісної самореалізації студентської молоді в педагогічних закладах вищої освіти.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що обґрунтовано та перевірено ефективні шляхи удосконалення процесу особистісної самореалізації студентської молоді в педагогічних закладах вищої освіти. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані керівниками закладів освіти, студентами та викладачами педагогічних закладів вищої освіти, в системі післядипломної освіти педагогічних кадрів в аспекті вдосконалення підготовки майбутніх педагогів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження здійснено на базі

факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідались автором та обговорювались на XII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (24 листопада 2021 р., м. Умань).

Структура дослідження. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (122 найменування), додатків. Загальний обсяг роботи становить 103 сторінок, основного тексту 82 сторінки.

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження дає підстави зробити наступні висновки:

1. Проаналізувавши нормативно-правову базу, психолого-педагогічні літературні джерела щодо проблеми дослідження, встановлено, що проблема самореалізації в цілому має комплексний, міждисциплінарний характер; спостерігається складність і багатозначність трактування поняття «самореалізація», що обумовлене різноманіттям взаємозв'язків індивіда з соціальним середовищем і виявляється в прагненні активного перетворення цього середовища відповідно до своїх потреб, інтересів, можливостей.

Поняття «самореалізація особи» визначається як: реалізація сутнісних сил або людської природи; максимальне розкриття її творчого потенціалу; якнайповніше використання своїх здібностей, талантів, можливостей в прагненні розкрити себе з відчуттям повноти життя.

Узагальнюючи різні підходи можна стверджувати, що «особистісна самореалізація» – це процес, що передбачає найповніший вияв індивідуальних можливостей й реалізацію власного (творчого) потенціалу та передбачає виявлення та вдосконалення здібностей (талантів) у всіх сферах діяльності, що визнається у соціокультурному контексті.

2. На основі аналізу філософської, психологічної та педагогічної

літератури з'ясовано сутність особистісної самореалізації студентської молоді у педагогічних закладах вищої освіти, котра визначається як процес цілеспрямованого, творчого зростання майбутнього педагога, що опосередковується потребою в особистісному самовдосконаленні на основі особистісно-професійних цінностей та завдяки сформованості мотиваційної сфери особистості.

Особливості самореалізації студентів закладів вищої освіти полягають у тому, що вона здійснюється у двох напрямках: як основа самовизначення особистості майбутнього фахівця; як критерій ефективності підготовки до життя в соціумі. Самореалізація студентської молоді передбачає здійснення можливостей розвитку свого «Я» за допомогою власних зусиль, спільної діяльності та співтворчості з іншими людьми, соціумом і світом в цілому, шляхом докладання адекватних зусиль, спрямованих на розкриття індивідуальних і особистісних потенціалів.

3. Відповідно до проблеми дослідження, з'ясовано стан процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини) в сучасних умовах; серед студентів було проведене комплексне діагностування, (опитувальник «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича), *мотивації досягнення* (самоактуалізаційний тест (САТ), діагностика мотивації успіху (Т. Елерса), діагностика потреби в досягненні, анкетування на виявлення рівня мотивації до навчання, рівня пізнавальної активності студентів, анкетування на виявлення потреби у саморозвитку, здатності до самоорганізації, самоуправління та наявності самоефективності).

У дослідженні визначено три рівні особистісної самореалізації студентської молоді: високий (творчий), середній (реконструктивний), низький (репродуктивний).

У процесі експерименту встановлено, що 46,2 % студентів належать до початкового (репродуктивного) рівня особистісної самореалізації; 37,5% респондентів – до середнього (реконструктивного) рівня; 16,3% студентів –

мають високий (творчий) рівень особистісної самореалізації.

4. З метою удосконалення процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти, виокремлено шляхи удосконалення даного процесу, а саме: забезпечення ціннісного контексту психолого-педагогічного супроводу студентської молоді; розвиток креативних здібностей студентів на основі побудови особистісних стратегій самореалізації.

Педагогічний супровід студентів у закладах вищої освіти заснований на педагогічній взаємодії викладачів і студентів, де, з одного боку, діяльність кожного з учасників визначається загальними цілями, а з іншого – носить особистісний, суб'єкт-суб'єктний характер. До найбільш дієвих видів супроводу належать *супровід-співробітництво, супровід-ініціювання, супровід-попередження*. Педагогічний супровід являє собою комплекс заходів щодо психолого-педагогічного вивчення, консультування та корекції суб'єктів освітнього процесу, що сприяють підвищенню ефективності особистісної самореалізації студентів.

У процесі дослідження використано різноманітні форми діяльності, зокрема: *«Інтегратор», «Студентське резюме; «Зрівняйте позиції»), «Скриня мудрості», «Симпозіум» та ін.*

Наступним шляхом удосконалення процесу особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти особистісної самореалізації студентської молоді в умовах педагогічних закладів вищої освіти визначено *розвиток креативних здібностей студентів на основі побудови особистісних стратегій самореалізації*. Метою реалізації даного шляху був розвиток креативності на основі створення передумов для самореалізації студентів у творчому виховному процесі, та самостійній професійній діяльності у процесі педагогічної практики. У процесі роботи було доведено, що розвиток креативності студентів визначається ефективною побудовою особистісних стратегій самореалізації.

У процесі експерименту здійснено вимірювання з метою отримання

об'єктивної картини динаміки рівнів особистісної самореалізації студентської молоді.

Розподіл студентів за рівнями особистісної самореалізації студентської молоді після експерименту: 37,3% – початковий (репродуктивний) рівень особистісної самореалізації; 29,6% респондентів – до середнього (реконструктивного) рівня; 34,1% студентів – мають високий (творчий) рівень особистісної самореалізації.

Підсумовуючи вище сказане щодо експериментальної роботи, зазначимо, що в процесі дослідження нам вдалося реалізувати поставлену мету і завдання.